

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

קריאה בעמידה ובישיבה

(כ"א א') משנה: הקורא את המגילה, עומד ויושב (אם רצה עומד. אם רצה יושב).

תנא: מה שאין כן בתורה (אין קוראים בציבור מיושב).

מנהגי מילי? אמר רבי אבהו: דאמר קרא: ¹ "וְאֵתָהּ פֶּה עֶמֶד עֶמְדִי", ואמר רבי אבהו: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כביכול אף הקדוש ברוך הוא בעמידה.

ואמר רבי אבהו: מנין לרב שלא ישב על גבי מיטה וישנה לתלמידו על גבי קרקע (אלא או שניהם על גבי מיטה, או שניהם על גבי קרקע)? שנאמר: "וְאֵתָהּ פֶּה עֶמֶד עֶמְדִי".

תנו רבנן: מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד. משמת רבן גמליאל, ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב. והיינו דתנן (סוטה מ"ט א'): משמת רבן גמליאל בטל כבוד תורה.

שיטות הראשונים

קריאת המגילה בישיבה: רש"י ועוד ראשונים ביארו שאם רצה עומד, אם רצה יושב. הרשב"א, המכתם, והר"ן כתבו שזה אף לכתחילה.² וכן פסקו רי"ד ורי"א³ בעקבות הירושלמי. ואילו רבינו גרשום פסק שצריך לקרותה לעולם מעומד. בשיבולי הלקט כתב בשם גאון, דמצוותה בעמידה.⁴ וכן כתב הרמב"ם שבצבור לא ישב לכתחילה, מפני כבוד הצבור.⁵ וכתב המאירי שכן המנהג. וכן פסק השו"ע.⁶

סמיכה בקריאת התורה: ר"י, תוספות, סמ"ג, רא"ש, ועוד ראשונים למדו מהירושלמי שסמיכה אינה כעמידה, ולכן אסור לקרוא בתורה להיסמך.⁷ רבינו יחיאל ביאר שרק כאשר אינו יכול לעמוד ללא סיוע אינו נחשב עמידה. והמרדכי התיר על פי ירושלמי⁸ לבעל בשר לסמוך עצמו בשעת קריאת התורה.⁸ והשו"ע פסק כדעת המרדכי.⁹

1. דברים, פר' ואתחנן, הכח.

2. ותדע לך, דהא קתני קראה אחד קראוה שנים יצאו וההוא על כרחין לכתחילה הוא דהא קתני בברייתא (לקמן עמוד ב) ובמגילה אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין, ועוד דהא קתני קראה אחד ובאחד מי יש לך לומר יצא בדיעבד. ובירושלמי (פ"ד ה"א ע"ש) מקשי לה ומתרץ לה, דגרסינן התם עומד ויושב יצא מה לשעבר הא לכתחילה לא והא תני מעשה ברבי מאיר שקראה מיושב בבית הכנסת שבטבעין ונתנה לאחר ובירך עליה כיני מתניתא מותר לקרותה מעומד מותר לקרותה מיושב. רשב"א.

3. אע"ג דתנן הקורא את המגלה עומד ויושב יצא, מצוותה בעמידה, דגמרינן לה מספר תורה.

4. וכן הטור, האגור והנמוקי יוסף כתבו שמהבבלי משמע שיוצא בישיבה רק בדיעבד.

5. או"ח תרצא. וכתב בבית"ל (ד"ה אבל) דבמטה יהודה מצדד דסמיכה מותר. ובשעת הדחק יש לסמוך על זה להקל, דאף דבוודאי אין לזוז ממנה של כלל ישראל, מכל מקום דיינו אם נחמיר בזה בישיבה ממש, ולא בסמיכה. מקורות: רשב"א (ד"ה הקורא). ר"ן (יא ב בר"ף, ד"ה הקורא). רמב"ם (הל' מגילה ב, ז). גאונים (הו"ד בשיבולי הלקט ובתניא). תניא (סימן מ). רבינו גרשום (הו"ד בארחות חיים). אורחות חיים (ח"א, הל' מגילה סעי' כ). אגור (סי' אלף מה).

6. וכן למדו גם מהגמרא בזבחים (יט ב) שלשיטת חכמים עמידה מן הצד לא שמה עמידה.

7. אינו נמצא לפנינו.

8. כדאמרינן בירושלמי רבי יוחנן איקלע לההוא אתרא חזא גברא דהוה קרי בסמיכה אמר ליה אסור לך שנאמר ואתה פה עמוד עמדי אמר ליה בעל בשר אני והתיר לו, אבל שאר אדם אסור. מרדכי.

9. או"ח קמא, א. וכתב המשנ"ב (ס"ק ב; ס"ק ז) בביאור דברי השו"ע, שאדם בריא, אף סמיכה קלה, שאם יינטל לא יפול, אסורה. אא"כ

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ישיבת הרב על גבי מטה: הראשונים הקשו ממקורות אחרים⁴⁰, בהם הרב ישב על גבי מיטה, ותלמידו ישב על גבי קרקע. הרא"ש, והמאירי ביארו, שבשעת הלימוד היו על גבי ספסלים, ובשעת החזרה והדין על הלימוד היו על גבי קרקע. הרשב"א והר"ן כתבו, שבשמועות קשות הרב יכול לשבת על גבי מיטה, אף כאשר תלמידו על גבי הקרקע. עוד כתב הר"ן, שכל האיסור אינו אלא בתלמיד שהגיע לסמיכה. וכן פסק הרמ"א⁴¹.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות מגילה, סימן תרצ)

א. קורא אדם את המגלה בין עומד בין יושב; אבל לא יקרא בצבור, יושב, לכתחלה מפני כבוד הצבור. הגה: וְאִסּוּר לַחֲזוֹן לְקִרְוֹת אֶת הַמְּגַלָּה עַד שְׂאוּמְרִים לוֹ: קרא (מְדַכֵּי פֶרֶק הַקּוּרָא).

(או"ח, הלכות קריאת ספר תורה, סימן קמא)

א. צריך לקרות מעמד, ואפלו לסמוך עצמו לכתל או לעמוד, אסור אלא אם כן הוא בעל בשר. הגה: וכן החזן הקורא צריך לעמד עם הקורא (מְדַכֵּי הַלְכוֹת קְטָנוֹת).

(יו"ד, הלכות מלמדים, סימן רמו)

ט. ולא ישב הרב על הפסא ותלמידיו על הקרקע, אלא או הכל על הארץ או הכל על הפסאות. הגה: ויש אומרים דוקא כשהגיעו התלמידים לכלל סמיכה. (הר"ן פ"ב דמגלה).

מספר הקוראים

(כ"א א') (המשך משנה): קראה אחד, קראה שניים (יחד), יצאו (ולא אומרים אין שני קולות נשמעים כאחד).

(כ"א ב') **תנא:** מה שאין כן בתורה.

תנו רבנן:

בתורה אחד קורא ואחד מתרגם. ובלבד שלא יהא אחד קורא ושניים מתרגמין (וכל שכן שאין שנים קוראים. וטעמא, דתרי קלי לא מישתמע).

ובנביא, אחד קורא ושנים מתרגמין (שכן תרגום התורה הוא שיהו מבינים המצוות. משא"כ תרגום נביאים לא הקפידו עליו כולי האי). ובלבד שלא יהו שניים קורין ושניים מתרגמין.

הוא בעל בשר, והוא הדין חולה או זקן הרבה, שקשה לו עמידה בלי סמיכה. אך יזהר שיסמוך קצת, ולא יסמוך כל כך עד שאם ינטל אותו דבר יפול. ואם אי אפשר לו לסמוך כי אם בענין זה, והוא צריך סעד לתומכו, מותר גם בזה. אך לא ישען על המפה שעל השולחן, שתשמיש קדושה הוא אלא על השולחן עצמו. מקורות: ר"י (הו"ד בסמ"ג וריטב"א). תוספות (זבחים י"ט ב'). סמ"ג (עשין קמה). רא"ש (סי' א). מאירי (קריית ספר מאמר רביעי חלק ראשון). שבולי הלקט (ענין התפילה סי' מ). ריטב"א (יומא כ"ח א'). רבינו יחיאל (הו"ד בריטב"א ובשטמ"ק זבחים י"ט ב').

10. והא אמרינן בפרק השוכר את הפועלים (פ"ד ב') דרבן גמליאל ורבי יהושע בן קרחה הוו יתבי אספסלי, ורבי אלעזר ורבי שמעון הוו יתבי קמיהו אארעא, ובפ"ק דסנהדרין (י"ז ב') נמי אמרינן ביבנה היו ארבעה ושמעון התימני היה דן לפנייהם בקרקע, ואף בימי דוד אמרינן במועד קטן (ט"ז ב') עירא היאירי הוה מתני להו לישראל על גבי כרים וכסתות, ודוד לא קביל עליה אלא אארעא. ר"ן.

11. יו"ד רמו.ט. מקורות: רא"ש (תוספותיו כ"א א'). רשב"א ומאירי (כ"א א'). ר"ן (יא ב ברי"ף).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ובהלל ובמגילה, אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמים.¹² מאי טעמא? כיון דחביבה יהבי דעתייהו ושמעי.

שיטות הראשונים

במגילה אפילו עשרה קורין: כתבו הרשב"א והר"ן שאף לכתחילה יכולים לקרוא מספר אנשים את המגילה. וכן פסק השו"ע.¹³

קריאת 'בעל קורא' לעולה: בתורה אחד קורא. **בעל העתים** אסר את המנהג שחזן קורא במקום העולה,¹⁴ והתיר רק כשלוש לו. ואילו **תוספות**, **ריטב"א**, **ור"ן**, התירו לחזן לקרוא לעולה, שלא לבייש מי שאינו יודע.¹⁵ **הרא"ש והטור** התירו מטעם אחר.¹⁶ והוסיף **הרא"ש** שהקורא צריך לקרוא בלחש, שלא תהיה ברכתו לבטלה. וכן כתב **השו"ע**.¹⁷

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות קריאת ספר תורה, סי' קמא)

- ב. לא יקראו שנים, אלא העולה קורא ושליח צבור שותק, או שליח צבור קורא והעולה לא יקרא בקול רם; ומכל מקום צריך הוא לקרות עם השליח צבור, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, אלא שצריך לקרות בנחת, שלא ישמיע לאזניו. (ואפלו משמיע לאזניו ליכא למיחש, דלא עדיף מתפלה, כדלעיל סימן ק"א) (דעת ע"מ).
- (או"ח, הלכות מגילה, סימן תרצ)
- ב. אפלו שנים, ואפלו עשרה, יכולים לקרותה ביחד ויוצאים הם והשומעים מהם.

12. רש"י כותב שלא גורסים ועשרה מתרגמים, שאין תרגום בכתובים. רוב הראשונים כן גרסו, רבים תירצו באופנים שונים. ר' תוספות, ר"ן, מכתם, מאירי ועוד.
13. או"ח תרצב. וכתב המש"ב (ס"ק ד) שאם מרגיש בעצמו שמבלבלים ליה הקולות ושאי אפשר לו לשמוע כל התיבות בודאי לא יצא מקורות: רשב"א (כ"א א'). ר"ן (יא ב ברי"ף). ור' מאירי (כ"א א').
14. ומה שעושיין בני הדור שקורא החזן ושותק העולה לקרות אי נמי קרי בהדיה לאו שפיר הוא ולא נפיק ידי חובתו המברך בתורה בקריאת החזן דלא אשכחן דכה"ג יכול איניש לשוויה שליח... ואם איתא דמי שאינו יודע לקרות יכול לעלות ויקרא עבורו, א"כ למה שנינו בתוספתא בני הכנסת שאין להן מי שיקרא אלא אחד עומד וקורא יושב ועומד וקורא אפי' ז' פעמים, (הלא) הואיל ויכול לקרות אדם (אחר) עבור כל העולין יעלו מבני הכנסת עד שבעה ויקרא החזן עבור כולן... וא"ת שיקרא הקורא ויסייע אותו החזן בקול רם כדי שיקראו שניהן ביחד, אנו לעניות דעתן לא חזי לן שיכול נמי לעשות (זה), שהרי בפירוש שנינו במגילה בפרק הקורא את המגילה קראה אחד קראוה שנים יצאו, ואמרינן בגמרא תנא מה שאין כן בתורה. עתים.
15. והאי דינא דנהיגין שהעומד לקרוא בתורה קורא עמו שליח צבור, תקון רבנן הכי כדי שלא לבייש מי שאינו יודע, וכדאמרינן במסכת ביכורים (ג,ג) גבי מקרא ביכורים: בראשונה מי שהיה יודע לקרות קורא, שלא היה יודע לקרות מקרין אותו, היו עמי הארץ מתביישין, ותקינן שיהו מקרים את כולם. ריטב"א.
16. ומה שנהגו האידינא ששליח צבור קורא היינו שלא לבייש את מי שאינו יודע לקרות כדתנן גבי בכורים... ואין הדמיון נראה לי, דהתם נמנעו מלהביא בכורים ועברו על מה שכתוב בתורה אבל הכא בקיאיין יקראו והאחרים ימנעו ומחמת הבושה יתנו לב ללמוד הפרשה. אלא נראה הטעם לפי שאין הכל בקיאיין בטעמי הקריאה, ואין צבור יוצאין בקריאתו, והוא בעיניו כיודע, ואם לא יקראוהו בתורה אתי לאינצווי עם ש"ץ. רא"ש. והא דאמרינן שלא יקראו שניים, פירוש בקול רם דטעמא משום דתרי קלי לא משתמע. טור.
17. או"ח קמא,ב. מקורות: עתים (סי' קעח). תוספות (כ"א ב', ד"ה תנא). ריטב"א (כ"א א'). ר"ן (על הרי"ף, יב,א). רא"ש (סי' א).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ברכה לפני ואחרי המגילה

(כ"א א') (המשך משנה): מקום שנהגו לברך, יברך. ושלא לברך, לא יברך (אין צריך לברך).

(כ"א ב') אמר אביי: לא שנו אלא (ברכה) לאחריה. אבל לפני, מצוה לברך. דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל המצוות כולן, מברך עליהן עובר לעשייתן.

לפניה מאי מברך?

רב ששת מקטרזיא איקלע לקמיה דרב אשי וברך מנ"ח (על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחינו).

לאחריה מאי מברך?

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם האל הרב את ריבנו, והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו, והנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו. ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם.

רבא אמר: האל המושיע.

אמר רב פפא: הלכך נימרינהו לתרוייהו: ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם, האל המושיע.

שיטות הראשונים

ברכה שלאחריה בציבור: האורחות חיים למד מדברי הירושלמי¹⁸ שאין לקרוא ברכה שאחרי המגילה ביחיד אלא רק בציבור. רב נטרונאי גאון, רב האי גאון, רש"י, ראב"ד, ומהרי"ל פסקו שאף היחיד מברך לאחריה.¹⁹ והרמ"א פסק כדברי האורחות חיים.²⁰

הפסק בדיבור באמצע המגילה: כתב בעל העיטור, מסתברא כיון שברכה אחרונה במנהגא תליא מילתא, אין לגעור במי ששח בקריאתה, דלאו הפסקה היא אלא בקריאה תליא מילתא. וכתב הטור דאינו נראה.²¹ וכן הרשב"א כתב, שאמנם אין בדיבור הפסק, אך ראוי שלא לשוח עד גמר המצוה. והשו"ע פסק שלא לדבר באמצע הקריאה.²²

18. מגילה פרק ד הלכה א: אמר ר' שמואל בר אבדומא למדו ברכת התורה מברכת המזון אלא לרבים.

19. ולגבי הראיה מהירושלמי, בביאור הגר"א (תרצב, ס"ק ח) כתב לדחות, שהירושלמי מדבר על ברכת התורה שמברכים אותה רק בציבור, ולא על ברכת המגילה.

20. או"ח תרצבא. ובביה"ל (ד"ה אלא בצבור) כתב, ומכל מקום נראה דאין לברך אחריה, דבלאו הכי הברכה הזו אפילו בציבור אינה חיובית ותליא במנהגא כדאיתא בגמרא, ומי יאמר דנתפשט כהיום המנהג לברך ביחיד. מקורות: ארחות חיים (הלכות מגילה אות ז). רב נטרונאי גאון (אוצה"ג מגילה ה' א'). רב האי גאון (הו"ד בשבלי הלקט). רש"י (מחזור ויטרי סדר פורים, סי' רמג). ראב"ד (תמים דעים סי' קפ). שבלי הלקט (סי' קצה). מהרי"ל (הלכות פורים אות ח).

21. דכיון שהוא מברך צריך שלא להפסיק, דמאי נפקא מינה דתליא במנהגא, סוף סוף הוא מברך! טור. וכתב הב"י דאינה טענה, דכיון שאינו מחוייב לברך לבסוף נמצא שברכה זו לא שייכא אמגילה אלא הרי הוא כמשבח ומודה על הנס, וכמו שכתב הר"ן (יבא ד"ה ברוך). והילכך, אינה עניין למגילה לומר שלא יפסיק בקריאתה.

22. או"ח תרצבב. וכתב המשנ"ב (ס"ק ט), ולענין דיעבד (כששח באמצע הקריאה) יש חילוק: דהשומע אם שח בעת הקריאה, לא יצא אפילו אם חיסר לשמוע תיבה אחת, דהא לא שמעה כולה. אבל הקורא יצא. ולפעמים אפילו לכתחלה מותר, כגון לשאול בין הפרקים מפני הכבוד, כמו לענין ק"ש (ור' שעה"צ, ס"ק יא, מה נקרא במגילה בין הפרקים). מקורות: בעל העיטור (עשרת הדברות הל')

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

אמירת "האל" הרב את ריבנו: גאונים וראשונים רבים כתבו שלא לומר מילת "האל" הרב את ריבנו.²³ ורס"ג, רמב"ם ועוד, כן גרסו מילה זו. והשו"ע פסק שלא לומר "האל".²⁴
לא בירך לפניו ולאחריו: כתב הרוקח בשם התוספתא, קראה... בין שבירך לפניו, ובין שבירך לאחריו, לאחריו ולא בירך לפניו, לא בירך לא לפניו ולא לאחריו, יצא. וכן פסק השו"ע.²⁵

שולחן ערוך

(או"ח, דיני הלכות מגילה, סימן תרצב)

- א. הקורא את המגלה מברך לפניו ג' ברכות: על מקרא מגלה, ושעשה נסים, ושהחנינו; וביום אינו חוזר ומברך שהחנינו; הגה: ויש אומרים דאף בציום מברך שהחנינו (טור בשם רבנו תם והרא"ש והמגיד), וכן נוהגין בכל מדינות אלה; ואחד יכול לברך ושני קורא (הגהות אשרי פ"ג); ולאחריו נוהגין לברך: הרב את ריבנו וכו'. אם לא ברך לא לפניו ולא לאחריו, יצא. הגה: ונהגו לומר בלילה: אשר הנאי, אבל לא ביום (כל בו ובית יוסף בשם א"ח), ואין לברך אחריו אלא בצבור.
- ב. אין לשוח בְּעוֹד שְׁקוֹרֵין אוֹתָהּ.
(או"ח, הלכות תפילין, סימן כה)
- ח. כֹּל הַמְצוֹת מְבָרַךְ עֲלֵיהֶם עוֹבֵר לַעֲשִׂיתָן (פרוש קדם ויעבר את הכושי פרושו רץ והקדים לפניו) לפיכך צריך לברך על התפלה של יד אחר הנחה על הקפדת, קדם קשירתם, שקשירתם זו היא עשיתן הגה: וכן בשל ראש קדם שמהדקן בראשו. (טור).

מספר הקוראים בתורה

- (כ"א א) **משנה:** בשני וחמישי בשבת במנחה, קורין שלושה (מתקנת עזרא, ב"ק פ"ב א). אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן (שלא יקשה לציבור, מפני שהן ימי מלאכה²⁶), ואין מפטירין בנביא. הפותח והחותם בתורה, מברך לפניו ולאחריו.
- (המשך משנה): בראשי חדשים ובחולו של מועד, קורין ארבעה. אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן (שגם בהם מותרת מלאכת דבר האבד) ואין מפטירין בנביא. הפותח והחותם בתורה, מברך לפניו ולאחריו.
- (המשך משנה): זה הכלל: כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב, קורין ארבעה. ביום טוב, חמישה. ביוה"כ שישה. בשבת, שבעה. אין פוחתין מהן, אבל מוסיפין עליהן. ומפטירין בנביא. הפותח והחותם בתורה, מברך לפניו ולאחריו.

מגילה). רשב"א (שו"ת ח"א סי' רמד). ור' שבולי הלקט (סימן קצח) ומאירי (כ"א א).

23. והטעם, אחר שאמרנו אלהינו מלך העולם. ארחות חיים.

24. או"ח תרצבא. ומלשונו נראה שפסק כדעת הרשב"א. מקורות: סיעה א: הלכות גדולות (ריש הלכות מגילה). רב עמרם גאון (סדר רב עמרם גאון, חלק ב אות סט). בעל העיטור (עשרת הדברות, הלכות מגילה). מרדכי (ס' תתד). ועוד. סיעה ב: רס"ג (סדרו, עמוד רנז בהוצ' מקיצי נרדמים). רוקח (סימן רלז). רמב"ם (הלכות מגילה אג). סמ"ג (הלכות מגילה). ועוד.

25. או"ח תרצבא. וכתב המשנ"ב (ס"ק ו), דברכות אין מעכבות. ונראה דאם נזכר באמצע שלא ברך, יברך בין הפרקים (דלא חמיר מקריאת שמע, דקיימא לן דבין הפרקים שואל מפני הכבוד. שעה"צ). מקורות: הרוקח (הל' פורים, ס' רלז). תוספתא (מגילה ב,ב).

26. ובשבת במנחה גם אין מוסיפין, שסמוך לחשיכה הוא, שהרי כל היום היו רגילים לדרוש. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(כ"א ב') (שנינו:) בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין שלושה וכו'. הני שלושה כנגד מי?

אמר רב אסי: כנגד תורה נביאים וכתובים.

רבא אמר: כנגד כהנים לויים וישראלים.

(ומברר) אלא הא דתני רב שימי: אין פוחתין מעשרה פסוקין בבית הכנסת, "וידבר" עולה מן המנין. הני עשרה כנגד מי?

א"ר יהושע בן לוי: כנגד עשרה בטלנין שבבית הכנסת.

רב יוסף אמר: כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני.

ורבי יוחנן אמר: כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם.

אמר רבא: ראשון שקרא ד' (פסוקים) משובח.²⁷ (וכן) שני שקרא ד' משובח.²⁸ (וכן) שלישי שקרא ד' משובח.²⁹

גרסינן בירושלמי (מגילה פרק ד' הלכה ב'): התיב רבי פילפי בר פרוטה קומי רבי יונה: הרי פרשת עמלק! אמר ליה: שנייא היא, שהיא סדורה של יום.

שיטות הראשונים

הוספת עולים ביום כיפור ויום טוב: דעת רס"ג, רי"ץ גיאת בשם הגאונים, העתים, רש"י, תוספות, רמב"ם, מהר"ם, הבתים, מאירי שניתן להוסיף עולים אף ביום טוב וביום כיפור.³⁰ העיטור והר"ן בשם אחרים כתבו שביום טוב ויום כיפור אין מוסיפים.³¹ והרמ"א הביא את שתי הדעות, וכתב שנהגו שלא להוסיף עולים חוץ משמחת תורה שנוהגים להוסיף.³²

27. דתנן (שקלים פ"ג מ"ב): בשלש קופות של שלש סאין שבהן תורמין את הלשכה והיה כתוב עליהן אב"ג לידע איזו מהן נתרמה ראשון להקריב ממנה ראשון שמצוה בראשון. גמרא.

28. דתניא: "אָל מוּל פְּנֵי הַמִּנְחָה יֵאִירוּ" (במדבר, פר' בהעלותך, ח.ב), מלמד שמצדד פניהם כלפי נר מערבי ונר מערבי כלפי שכינה ואמר רבי יוחנן מכאן שאמצעי משובח. גמרא.

29. משום מעלין בקדש ולא מורידין. גמרא.

30. ששני וחמישי הם ימי מלאכה ונמצא בהארכתה בטול מלאכה לעם... אבל מוסיפין עליהם פירש ביום טוב וביום הכפורים ושבת הואיל ואינן ימי מלאכה. מאירי.

31. כדי לא להשוותם לשבת שהוא עדיף מיניה ובשבת דוקא דמוסיפין משום דליכא יומא דעדיף מיניה ויתיר ממנינא. ר"ן.

32. או"ח רפב.א. כתב המשנ"ב (ס"ק ה) ונכון שלא להוסיף הרבה מפני טורח הציבור. ובמקום שיש לחוש לתרעומת איזה אנשים כשלא יקראו להם לתורה, אין צריך לדקדק בזה. מקורות: רס"ג (סידור רס"ג, מהד' מקיצי נרדמים, עמוד שסא). רי"ץ גיאת (שערי שמחה ח"א עמ' קיז). העתים (סימן קעז). רש"י (תענית כ"ט ב', ד"ה ומפטיר. וכן הבין הר"ן בדבריו במגילה כ"א א', ד"ה ואין). תוספות (מגילה כ"ג א', ד"ה חד). רמב"ם (הל' תפילה יב, טז). מהר"ם (שו"ת, דפוס פראג, סי' קי). בתים (שערי קריאת התורה שער שני). מאירי (מגילה כ"א א'). עיטור (עשרת הדברות הלכות יום כיפור). ר"ן (מגילה יב ב ברי"ף).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

קריאת העולים הנוספים: דעת רבינו אפרים שאין לעולים הנוספים לחזור על הפסוקים שכבר קראו, אלא יש לחלק את הפרשה ליותר חלוקות.³³ ודעת רב האי גאון, העתים, הריטב"א, והאבודרהם בשם הגאונים, שמותר לקרוא כמה פעמים את אותם הפסוקים.³⁴ השו"ע פסק להקל, והרמ"א פסק לאסור מלבד בשמחת תורה שנהגו להקל.³⁵

עדיפות הקורא ארבעה פסוקים: דעת רי"ף, רמב"ם, רא"ש ורוב ככל הראשונים שאין עדיפות של אחד על פני האחרים. ודעת בעל הלכות גדולות שלהלכה אחרון שקרא ארבעה פסוקים משובח.³⁶ והשו"ע פסק כדעת רוב הראשונים.³⁷

שולחן ערוך

(או"ח הלכות קריאת ספר תורה, סימן קלה)

א. בשני ובחמישי, ובשבת במנחה, קורין שלשה, אין פוחתים מהם ואין מוסיפין עליהם; ואין מפטירין בנביא. הגה: ואם היו ב' חתנים בבית הכנסת והם ישראלים, מתר להוסיף לקרות ד', דלדידהו הוי כיום טוב שמתר להוסיף (מרדכי פ' הקורא עומד הגהות ממוני פרק י"ב מה"ת); ונראה דה"ה לשני בעלי ברית, דיום טוב שלהם הוא, כדלקמן סי' תקנ"ט ודין שבת ויום טוב ע"ל ריש סי' רפ"ב לענין הוספה.

(או"ח הלכות קריאת ספר תורה, סימן קלז)

א. ביום שקורין ג', אין קורין פחות מ' פסוקים; וידבר עולה מן המנין...

ב. אין קורין עם כל אחד פחות מג' פסוקים, שנים קורין ג' ג', ואחד קורא ד'; ואיזה מהם שקורא ד' הרי זה משבח.

(או"ח, הלכות קריאת התורה בשבת, סימן רפב)

א. מוציאין ספר תורה וקורין בו שבועה; ואם רצה להוסיף, מוסיף. הגה: והוא הדין ביום טוב מתר להוסיף על הקוראים (רמב"ם פ' י"ב מה"ת ותשובת מהר"ם ובי"ת יוסף). ויש אומרים דביום טוב אין להוסיף (ר"ן פרק הקורא) וכן נהגו במדינות אלו מלבד בשמחת תורה שמוסיפין הרבה, גם בכל יום טוב אין המפטירין ממנין הקוראים, כדלקמן.

ב. מתר לקרות עולים הרבה אף על פי שקרא זה מה שקרא זה וחוזר ומברך, אין בכך כלום. הגה: ויש אומרים (מרדכי סוף מגלה) וכן נהגו במדינות אלו חוץ מבשמחת תורה שנהגו להרבות בקוראים, ונהגים כסברא הראשונה.

(או"ח, הלכות מגילה, סימן תרצג)

ד. מוציאין ספר תורה וקורין בפרשת ויבא עמלק, ואף על פי שאין בה אלא ט' פסוקים; וכו' פלין פסוק אחרון כדי להשלים עשרה פסוקים. הגה: ואין המנהג לכפל פסוק האחרון של הפרשה.

33. ורב ושמואל נחלקו בדילוג ראש חדש ובקושי התירו שם דלא אפשר.

34. שהרי בימי חנוכה שקורין בנשיאים כהן ולוי קורין כל הפרשה בין שניהם וישראל חוזר וקורא אותה לבדו. וכן בחול המועד בחג הסוכות כהן קורא פרשה אחת ולוי קורא בפרשה של אחריה והשלישי חוזר וקורא הפרשה שקרא לויה והרביעי חוזר וקורא שתי הפרשיות לבדו משום ספיקא דיומא.

35. והעיר המשנ"ב כי אם אינו מוסיף לפחות שני פסוקים חדשים אינו עולה ממנין הקוראים. או"ח רפב, ב. מקורות: רבינו אפרים (הו"ד בראב"ה מגילה סי' תקנא, מרדכי סי' תתלא, ועוד). רב האי גאון (הו"ד בעתים סי' קפה). ריטב"א (מגילה כ"ב א').

36. בדברי רב עמרם גאון ישנה לכאורה סתירה, במקום אחד (סדר שני וחמישי וקריאת התורה סי' ק) נקט ככה"ג שאחרון שקרא ארבעה משובח, אך במקום אחר (סדר תפילות שבת סי' כו) נקט שכל מי שקרא ארבעה הרי זה משובח. מדברי רב עמרם גאון, הראב"ן (סי' תכו) והאור זרוע (הלכות מוצאי שבת סי' פט) מוכח שבגרסת הגמרא שלפניהם היה משפט נוסף: תני רב שימי ואחרון קורא ארבעה, ולפי זה מדובר במחלוקת אמוראים.

37. והעיר המשנ"ב שבימינו שהשליח צבור קורא להן יש דעות בין האחרונים שיש אומרים שלראשון ולשני יקרא שלשה פסוקים ולאחרון יקרא ארבעה. ויש שחולקין על זה. או"ח קלז, ב. מקורות: רי"ף (מגילה יב, א). רמב"ם (הלכות תפילה פרק יב הלכה ד). רא"ש (מגילה פרק שלישי סי' ב). הלכות גדולות (הלכות צרכי צבור).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

(או"ח, הלכות יום כיפור, סימן תרכא)

א. מוציאין שני ספרים, בראשון קורים ששה בפרשת אחרי מות עד ויעש כאשר צוה ה'; ואם חל בשבת, קורים שבועה.

ברכה לפני ואחרי הקריאה

(כ"א ב') הפותח והחותם בתורה וכו'. תנא: הפותח מברך לפניו, והחותם מברך לאחריו.

והאידנא דכולהו מברכי לפניו ולאחריה, היינו טעמא דתקינן רבנן גזירה משום הנכנסין³⁸ ומשום היוצאין.³⁹

שולחן ערוך

(או"ח הלכות קריאת ספר תורה, סימן קלט)

ד. כל הקורים מברכים לפניו ולאחריה, ופותח הספר קדם שיברך ורואה הפסוק שצריך להתחיל בו ואחר כך יברך; ולאחר שקרא, גולל ומברך. הגה: ובשעה שמברך ברכה ראשונה יהפך פניו על הצד, שלא יהא נראה כמברך מן התורה (כל בו); ונראה לי דיהפך פניו לצד שמאלו.

38. שאם יכנס אדם לבית הכנסת אחר שבירך ראשון, ואם לא ישמע את האחרים מברכין, יאמר: אין ברכה בתורה לפניו. רש"י.

39. ולא שמעו את החותם מברך לאחריה, והראשונים לא ברכו, יאמרו היוצאים: אין ברכה בתורה לאחריה.